

Urme în zăpadă

Trei secunde pot să schimbe o viață.

Martie 2001. Vorkuta, oraș ridicat pe rămășițele deținuților din Gulag la poalele Uralilor polari. Minus 25° C. Sub zăpadă, beton. Viscolul biciuiește gheața. Pământul și cerul s-au împreunat, iar nunta lor poartă o haină cenușie. Iuri Mazanov, viceprimarul, mă însoțește în întâmpinarea minerilor, acești eroi uitați ai comunismului, care supraviețuiesc de luni întregi cu trei sandvișuri pe zi în chip de salariu. Oameni zdraveni, cu mâini mari, care nu se pleacă în fața nimănui, decât a dezonoarei. Oameni adevărați cum numai Rusia plămădește. Am venit să le fac portretul pentru un ziar englezesc. Ne-am dat întâlnire sub acest pământ înghețat.

În berlina supraîncălzită a lui Iuri, sprijinindu-mi capul de perdelele de dantelă de la geam, alunec în visare. Suntem ca niște căpitani de corabie, străbătând nesfârșitul alb. Nicio siluetă la orizont.

Pe cer joacă vârtejuri de fulgi de zăpadă. Mașina frânează cu toată puterea. O umbră ascunsă de o glugă ne taie calea și trece într-o sanie trasă de cinci reni. Arătarea străpunge perdeaua de ceață pierzându-se în vidul înghețat. O imagine ieșită din adâncul timpului se proiectează pe ecranul vieții mele. Caut s-o rețin cu ochii, dar privirea nu păstrează vedeniile din altă lume. Tundra a înghițit năluca. Nu știu ce-am văzut.

— Ce-a fost asta ?

— Un neneț, un crescător de reni ! Poporul lui trăiește aici de secole, îmi răspunde Iuri.

Sunt tulburată. Caut umbra dincolo de dârele de zăpadă. Două urme lăsate de tălpile săniei se pierd în neant. Se pierd la câțiva metri de drum, ca și cum mi-ar indica o direcție de urmat. Marele Nord are să-mi deschidă porțile sale.

La septentrion, lucrează forțe telurice. Ele fac breșe în lumea sensibilă și deschid treceri spre alte dimensiuni. Oare mă cheamă întâmplarea aceasta spre unul dintre universurile în care șamanii dețin cheia ?

Sedusă de împărăția lui Boreu, am fost pasionată întotdeauna de mitul Ultimei Thule¹, sfârșitul lumii cunoscute, începutul altei lumi. Punctul de uscat cel mai nordic al emisferei noastre se găsește pe marginea unei prăpăstii de care omul nu se apropie. E bine să mergi de-a lungul parapetelor. Demistificarea lumii nu-i o fatalitate. Frumusețea, magia și sacrul sunt la îndemână.

Într-o zi, după dispariția vărului meu canadian care-mi era ca un frate, a doua soție a tatălui meu – o quebecheză cu strămoși abenaki – m-a învățat că morții zboară spre Nord. Ei urmează fără oprire Steaua Polară ca să găsească porțile lumii de dincolo. Dacă există, paradisul trebuie să fie boreal.

Așa credeau și călătorii Renașterii. După ei, soarele etern al Marelui Nord mângâia mări calde și pământuri îmbelșugate. Acolo oamenii trăiau fericiți, hrănindu-se cu nesfârșite delicii. Alți călători căutau în acele ținuturi îndepărtate o poartă secretă spre centrul Pământului, spre un alt univers. Poarta aceea era ascunsă în inima unui munte aflat în mijlocul Oceanului Arctic².

N-aș putea fi mai aproape de cărarea ce duce spre aceste lumi paralele decât în această regiune a Uralilor polari, în apropiere

¹ Nume care desemna în geografia medievală un loc aflat la marginea lumii cunoscute, uneori identificat cu unele dintre țările nordice. (N. tr.)

² Robert McGhee, *The Last Imaginary Place. A Human History of the Arctic World*, Key Porter Books, Toronto, 2004.

de Vorkuta. Aici lumina își așază magic nuanțele peste șerpuirile reliefului. Forțele magnetice se întretaie în fascicule puternice. Cerul e atât de jos, încât ai zice că a coborât până pe culmi să șoptească taine la urechile oamenilor. Aștept înfrigurată să-nvăț limbajul îndepărtărilor siberiene.

Poate c-am ajuns aici într-unul din ultimele ținuturi unde mistica își păstrează încă locul de cinste și unde oamenii, natura și animalele nu s-au oprit din această comunicare începută în negura timpurilor. Am crescut în pădurile din Quebec, unde am învățat să citesc fețele nevăzute ale naturii și să-i respect inteligența. Copacii vorbesc. La fel și râurile. Nu mă simt niciodată singură într-o pădure și petrec ore întregi citind romanul urmelor nocturne lăsate de animale în zăpadă. Copilăria mi-a fost hrănită de legende inuite în care femeile se transformă în câini, iar bărbații în corbi. De multe ori am visat-o pe Sedna, zeița mării. Șamanul se arunca în apa rece ca gheața, pieptănându-i pletele ca să-i potolească mânia. Sedna se învoia astfel să dea drumul peștilor și focilor, pe care le ținea lângă ea.

Mai târziu, a trebuit să închid aceste povești în cutia amintirilor mele. Cultura inuită canadiană, care hrănea naivitatea copilăriei mele, nu mai este aceeași. A fost dizolvată în whisky, colesterol și socio-democrație. Chiar dacă unii inuiți se bat să-și păstreze identitatea și independența, noua generație preferă vânătorii de foc și artei igluurilor, jocurile electronice și meciurile de hochei de la televizor. Și le putem reproșa ? Sunt și ei ca toți ceilalți copii ai secolului XXI. Consumerismul și materialismul nord-american cucerește și Nordul, înlăturând ordinea familială, obiceiurile și riturile. Faptele diverse fac deliciul cotidianelor din Montréal : inuiți care-și bat femeile, sinucideri în sate, reglări de conturi pe fondul unei adolescențe în derivă, naufragii alcoolice. Inuiții au trecut de la epoca fierului la Internet în jumătate de secol. Sunt mulți cei care n-au putut face față șocului.

Iuri îi ordonă șoferului să pornească : *Davaiti, tavarișci !*

Apariția acestui neneț cu sania lui îmi dă speranță. Nu poate fi totul atât de sumbru de partea aceasta a cercului arctic. Modul

de viață al bășinașilor nu pare să se fi schimbat mult în ultimul secol. Să fi rezistat mai bine colonizării și influențelor alogene în această parte a Rusiei decât în Canada, Alaska sau Groenlanda? Să se fi menținut până acum civilizația polară, pe care-o credeam dispărută, pe câteva peninsule din Nordul siberian? Iuri îmi spune că neneții constituie cea mai numeroasă minoritate¹ autohtonă din Arctica rusească. Sunt aproape 43 000, dintre care mai bine de o treime duc o viață nomadă în tundră și trăiesc din creșterea renilor sau din pescuit. Animalul le dă un acoperiș, haine, hrană și le folosește la transport. Vara renii migrează spre mare ca să scape de căldură și țânțari. Iarna se îndreaptă spre taigalele din sud, pentru a se apăra de frig și de viscolul ucigător. Parțial creștinați, mulți dintre ei și-au păstrat credințele animiste. Acești călători ai tundrei vorbesc neneța, un idiom ce ține de ramura samoedă a limbilor uralice.

Apariția acestui păstor de reni mi-a răscolit sistemul de gândire. Întrebările se reped una după alta. Cum au supraviețuit neneții tiraniilor țariste, colectivizării forțate și anarhiei ce a urmat după prăbușirea regimului comunist? De ce-au rezistat mai bine la uniformizarea culturilor decât îndepărtații lor veri canadieni?

Căutarea mea spirituală în Marele Nord ar putea fi dublată de o anchetă. Demersurile mi-ar fi astfel mai legitime, iar căutările mele mistice mai discrete. În spatele măștilor noastre profesionale, cu toții căutăm adevăruri, orice meserie am avea. Or, eu sunt jurnalistă. Hrănită cu fapte brute și rigoare, nu cer decât să mă metamorfozez.

Tundra mă invită la marginea lumii. Mie îmi revine să fac primul pas. Ghicesc urmarea aspră și subtilă.

Dar încă nu-i momentul pentru călătorie. Alte sirene mă întorc din visul meu. Am de țesut un reportaj. Deocamdată sunt trimisă de ziarul meu, și nu călăuzită de propriul suflet. Ceața s-a ridicat. Mai sunt numai doi sau trei kilometri până la mina de

¹ Iacuții sunt mai numeroși, dar ei nu sunt considerați în Rusia o minoritate etnică.

cărbune. Soarele ciuruiește norii. Pete de cer albastru. În depărtare trec camioane. Făgăduiesc să regăsesc într-o zi urma saniei cu reni. Vântul a șters-o deja, nu însă și din mintea mea.